

Ali təhsildə əlçatanlıq



Təhsil sahəsində çox böyük proses başlayıb. Nəticələrinə görə qiymətləndirsək, xüsusən son 5 ildə çox ciddi qərarlar verilib, həlledici addımlar atılıb. Sadəcə ali təhsili əhatə edən dəyişikliklərə nəzər salsaq, həm keyfiyyətə, həm də kəmiyyətə təsir edən yeniliklər görürük.

Bu sahəni əhatə edən dəyişikliklər həm keyfiyyətə, həm də kəmiyyətə təsir edən yeniliklərdir

Təhsildə əlçatanlığa xidmət edən qərarlar

Təhsil Nazirliyi Aparat rəhbərinin müavini, şöbə müdiri Yaqub Piriyevin sözlərinə görə, 2020 və 2021-ci illərdə ali və orta ixtisas təhsilinin əlçatan olması və bütün təbəqələrdən olan vətəndaşlara bərabər təhsil almaq imkanını təmin etmək üçün dövlət tərəfindən bir çox işlər görülmüşdür. Belə ki, Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarları ilə təhsil müəssisələrində normativ təhsil müddətində ödənişli əsaslarla əyani təhsil alan və sosial baxımdan həssas əhali qrupuna aid edilən ailələrin üzvü olan tələbələrə 2020/2021-ci tədris ili üçün təhsil haqqı xərcləri dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilib.

Ölkə Prezidentinin əhalinin az-təminatlı təbəqələrindən olan şəxslərin təhsilə əlçatanlığını təmin etməyə, təhsil almaqda bərabər imkanlar yaratmağa və təhsilin əhatə dairəsini genişləndirməyə xidmət edən başqa bir sərəncamı ilə Təhsil Tələbə Krediti Fondu yaradılıb. "Təhsil Tələbə Krediti Fondunun vəsaiti hesabına təhsil tələbə kreditlərinin verilməsi Qaydası" Nazirlər Kabinetini tərəfindən 2021-ci ildə təsdiq ediləndən sonra, yəni 2021/2022-ci tədris ilindən kreditlərin verilməsi prosesinə başlanılıb.

Bundan başqa, ali təhsil müəssisələrində təqaüd sistemi təkmilləşdirilib, dövlət hesabına maliyyələşən təqaüd yerlərinin sayı cari ilin martın 1-dən 16 min vahid, doktorantlara, ali, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin AMEA-nın magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə verilən təqaüdlər, ali məktəb tələbələri üçün Prezident təqaüdüünün həcmi artırılıb. Y.Piriyevin sözlərinə görə, hər biri əhəmiyyətli təşəbbüs kimi qiymətləndirilən bu islahatları ölkə ictimaiyyəti də böyük rəğbətlə qarşılayıb: "Təqaüd alan tələbələrə sayının tələbələrə ümumi sayına olan nisbətini 31 faizdən 2019/2020-ci tədris ilində 45 faizə, 2020/2021-ci tədris ilində başlayaraq isə 50 faizdən az olmayan səviyyəyə çatdırılması bütövlükdə ali təhsilin əlçatanlığının artırılması və tələbələrə sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edib. Həmin sərəncamlar ölkədə yüksək ixtisaslı, peşəkar kadrların hazırlanmasına, təhsildə yüksək nəticələr əldə edən tələbələrə təqaüd almaları üçün əlavə imkanların yaradılmasına, ali təhsildə rəqabət mühitinin formalaşdırılmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edib".

Eyni zamanda, orta ixtisas təhsili müəssisələrini bitirən və subbakkalavr ixtisas dərəcəsi alan şəxslərə ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə imtahansız qəbul olunmaq şəraitində yaradılıb və onlar dövlət sifarişli yerlərində də təhsil alırlar. Məsələn, ötən il 929 nəfər dövlət sifarişli yerlərində təhsil almaq im-

kanı qazanıb. Bu da dövlət sifarişli yerlərin 3.8 faizi deməkdir.

Qiyabi təhsildə məhdudiyət davam edir

Əyani təhsildə imkanlar genişləndikcə qiyabi təhsildə məhdudiyətlər artır. Xüsusən, müəllimlik ixtisasları ilə bağlı qiyabi təhsil və orta ixtisas təhsili müəssisələrində müəllimlik üzrə bir sıra ixtisaslar üzrə kadr hazırlığının dayandırılması ölkəmizdə müəllim hazırlığına verilən önəm göstəricisidir.

Ali təhsildə gedən prosesləri şərh edən Yaqub Piriyevin sözlərinə görə, 2014-cü ildən başlayan bu proses, yəni ali təhsil müəssisələrinə pedaqoji ixtisaslarda qiyabi təhsilə əlçatanlıq üzrə qəbulun tamamilə dayandırılması, orta ixtisas təhsili müəssisələrinə bir sıra pedaqoji ixtisaslar üzrə, eləcə də

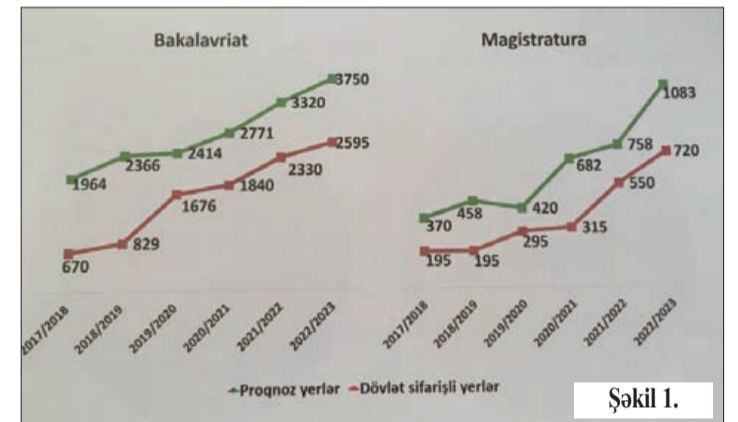
nın və bazarın tələbinə uyğun kadr hazırlığını təmin etməyə çalışan Təhsil Nazirliyi isə bu dəyişikliyi vaxtında nəzərə alır. Nəticədə dəyişikliklər ixtisaslardan tutmuş tədris planına qədər hər yerdə əksini tapır. Məsələn, "İnformasiya təhlükəsizliyi" ixtisası "xüsusi təyinatlı" ixtisaslar qrupundan çıxarılıb. Artıq bu ixtisas üzrə 11 mülki ali təhsil müəssisələrinə də qəbul aparılır.

Aqrar sahənin inkişafının dəstəklənməsi məqsədilə kənd təsərrüfatı ixtisasları üzrə qəbulun əhatə dairəsi genişləndirilib. Artıq ADAU, LDU, NDU, eləcə də bir sıra regional kolleclərə kənd təsərrüfatı ixtisasları qrupuna aid ixtisaslar üzrə tələbə qəbulu planlaşdırılır.

Hazırda bu ixtisaslar üzrə bakalavriat səviyyəsinə tələbə qəbulu 85 faiz, magistratura səviyyəsində isə 75 faiz dövlət sifarişli əsasında aparılır.

təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə tələbə qəbulu üzrə proqnoz yerlərin sayı ötən tədris ilinə nisbətən 51528 yerdən 53549 yerə qədər, yəni 4 faiz, dövlət sifarişli üzrə isə otən ilə nisbətən 3.2 faiz artıb. Tələbə qəbulu proqnozunun 84.2 faizi dövlət, 15.8 faizi isə qeyri-dövlət ali təhsil müəssisələrinə nəzərdə tutulub. Ötən il bu nisbət müvafiq olaraq 84.8 faiz və 15.2 faiz olub.

Qeyd etməliyik ki, 2019/2020-ci tədris ilindən başlayaraq dövlət sifarişli yerlərin sayı əhəmiyyətli dərəcədə artıb. Belə ki, 2018/2019-cu tədris ilinə nisbətən dövlət sifarişli yerlərin sayı 66.1 faiz artıb və hazırda 24602 yer təşkil edir. Ötən illərin təhlilləri göstərir ki, ali təhsil müəssisələrinə qəbul olunan tələbələrə hər ikisindən biri (50 faiz) dövlət sifarişli əsasında təhsil almaq imkanını qazanıb.



Şəkil 1.

planı birinci yerləşdirmədə 99.1 faiz, dövlət sifarişli üzrə isə 105.7 faiz icra olunub. 105.7 faizə aydınlıq gətirərək qeyd etmək istərdim ki, bu, Nazirlər Kabinetinin 98 nömrəli qərarının tətbiqi ilə mümkün olub. Həmin qərar əsasən, dövlət sifarişli yerləri üzrə tələbə qəbulunda müsabiqə nəticəsində boş qalan yerlərə ödənişli əsaslarla qəbul olunanların yerləşdirilməsini nəzərdə tutur. Ümumiyyətlə, Texniki və texnoloji ixtisaslar qrupunda ötən ilə nisbətən artım 8.5 faiz, kənd təsərrüfatı ixtisaslar qrupunda isə 17.2 faiz olub".

Y.Piriyevin sözlərinə görə, son 5 tədris ilində İT ixtisasları üzrə proqnoz yerləri və dövlət sifarişli yerlərin sayı artıb. Onun sözlərinə görə, burada bakalavriat və magistratura səviyyələrində davamlı artım dinamikası müşahidə olunur. Belə ki, bakalavriat səviyyəsində proqnoz yerləri üzrə artım 90.9 faiz, yəni 1.91 dəfə, dövlət sifarişli üzrə isə 287.3 faiz, yəni 3.9 dəfə olub. Magistratura səviyyəsində proqnoz yerləri üzrə artım 192.7 faiz, 2.92 dəfə, dövlət sifarişli üzrə isə 269.2 faiz, yəni 3.69 dəfə təşkil edib. Bu, son 5 il ərzində qeydə alınan artımdır (Şəkil 1).

4 beynəlxalq ikili diplom proqramı həyata keçirilir

Ali təhsil sahəsində ən böyük layihələrdən biri də 2019-cu ildən icrasına başlanılan "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyin artırılması üzrə Dövlət Proqramı"dır. Əsas məqsədlərdən biri ən qabaqcıl elmi nailiyyətlərdən, innovativ təlim-tədris texnologiyalarından yararlanaraq, ölkəmizdə yeni nəsil mütəxəssislərin yetişdirilməsi olan bu sənəd ali təhsil sisteminin müasirləşdirilməsini nəzərdə tutur. Artıq 3 ildir təhsildə məzmun və keyfiyyət göstəricilərinin beynəlxalq ikili diplom proqramları ilə inkişafının yolu açılib: "Məlum olduğu kimi, Dövlət Proqramı çərçivəsində 5 beynəlxalq ikili diplom proqramının təsisinə nəzərdə tutulub. Hazırda yerli ali təhsil müəssisələri və nüfuzlu xarici ali təhsil müəssisələri arasında 4 beynəlxalq ikili diplom proqramı həyata keçirilir".

Y.Piriyevin diplom proqramları ilə bağlı məlumat verərək deyib ki, onlardan ikisi ABŞ-nin Corc Vaşinqton Universitetində (CVU) və ma-

gistratura səviyyəsində icra olunur.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti ilə birgə reallaşdırılan proqram "Təhsil və insan kapitalının inkişafı" istiqaməti üzrə həyata keçirilir. Bu beynəlxalq ikili diplom proqramı üzrə hazırda 49 tələbə təhsil alır. Növbəti tədris ili üçün 41 tələbənin qəbulu nəzərdə tutulub.

ADA Universiteti ilə olan diplom proqramı isə "Kompüter elmləri və verilənlər təhlili" və "Elektron mühəndisliyi" istiqamətini əhatə edir və hazırda 39 tələbə təhsil alır. Növbəti tədris ili üçün 35 tələbənin qəbulu nəzərdə tutulub.

Üçüncü diplom proqramı Koreyanın İnha ali təhsil müəssisəsi ilə Bakı Mühəndislik Universitetinin "İnformasiya texnologiyaları", "Elektron mühəndisliyi", "Elektron mühəndisliyi", "İnşaat mühəndisliyi" ixtisasları üzrə bakalavriat səviyyəsində həyata keçirilir. 160 nəfər beynəlxalq ikili diplom proqramı üzrə təhsil alır. Növbəti tədris

ili üçün 128 tələbənin qəbulu nəzərdə tutulub.

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti (ADAU) isə Türkiyənin Ege Universiteti ilə bakalavriat səviyyəsində beynəlxalq ikili diplom proqramına başlayıb. "Aqrarlıq", "Aqrar mühəndislik", "İqtisadiyyat", "Bitki mühafizəsi" ixtisasları üzrə həyata keçirilən proqrama qəbul kvotası 120 nəfərdir. 2021/2022-ci tədris ilində ikili diplom proqramına 74 nəfər qəbul olub. Növbəti tədris ili üçün 4 ixtisas üzrə 120 tələbənin qəbulu nəzərdə tutulur.

Y.Piriyevin bildirdiyi ki, Dövlət Proqramı çərçivəsində nəzərdə tutulan digər 5-ci proqramın təsis olunması istiqamətində işlər həyata keçirilir.

Magistraturada yeni məzmunlu təhsil proqramları tətbiq olunur

Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə ötən tədris ilindən başlayaraq magistratura səviyyəsində SABAH qrupları üzrə ölkəmizin 7 aparıcı ali təhsil müəssisəsində 8 yeni məzmunlu təhsil proqramları tətbiq olunur.

"Azərbaycan Respublikasında ali təhsil müəssisələrində və magistratura səviyyəsi üzrə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında yeni maliyyələşmə mexanizminin tətbiqi ilə bağlı dövlət sifarişli üzrə təhsil müəssisələrində bakalavriat, magistratura, doktorantura (dissertantlıq istisna olmaqla), əsas (baza ali) tibb təhsili və rezidentura səviyyələrində, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində kadr hazırlığının maliyyələşdirilməsi Qaydaları"na dəyişiklik edilib. Nazirlər Kabinetinin 19.04.2021-ci il tarixli 98 nömrəli qərarı ilə edilən həmin dəyişikliklərə əsasən, 2021/2022-ci tədris ilində boş qalmış dövlət sifarişli 789 yerə ödənişli əsaslarla qəbul olunan şəxslər yerləşdirilib. Beləliklə, mülki ali təhsil müəssisələrinə dövlət sifarişli üzrə plan yerləri 100, magistratura səviyyəsi üzrə isə 98.5 faiz dolub.

Qeyd etməliyik ki, əvvəlki illərdə dövlət sifarişli üzrə boş qalan yerlərə ödənişli əsaslarla qəbul olunan şəxslər yerləşdirilmirdi.